

דברי תורה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
אבדק"ק צאנז-קלויזענבורג זעוקללה"ה
שנה כ"ו [תש"ע] גליון כ"ג

בעידן רעוא דרעוין ויקרא תשל"ד

בתנה"ק ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (א, א). ובא במסורת ויקרא באל"ף זעירא, והקדוש בעל מגלה עמוקות כתב על זה אלף אופנים (ראה מגלה עמוקות ואתחנן אופן רג). וגם אני אענה את חלקי בס"ד.

להלן בפרשה (ויקרא ב, יא) כי כל שאור וכל דבש לא תקמירו ממנו אשה לה'. ובבעל הטורים לפי שיצר הרע דומה לשאור, ומטעם זה גם כן הזהיר על הדבש שיצר הרע מתוק לאדם כדבש עכ"ל. ויעוין בכלי יקר מה שכתב בזה לפי דרכו.

בגמרא (ברכות סא.) אמר רב יצר הרע דומה לזבוב וכו', ושמואל אמר כמין חטה הוא דומה וכו'. וצריך לבאר אל מה ירמוז מילה זו.

ויבואר דכפי הנראה הטומאה הכי גדולה היא הגאווה, כמו שנאמרו הרבה מקראות בגנותה, וכן מצינו בחז"ל (סוטה ד-ה) כמה דברים חמורים בזה. ובמדה זו נשתבח ארון כל הנביאים ע"ה (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה.

כי הגאווה מביאה להרבה עקתין ומרעין בישין. וקשה מאוד להנצל ממנה, דהרבה שנים צריך אדם לעבוד על זה, ומו שאינו לומד בספרי מוסר וספרי תלמודי הבעש"ט קשה לו להנצל מגבהות הלב.

ובאמת אין לו לאדם אלא לחשוב חשבונו של עולם כמה חטא בעבירות ואיסורים, והקניט את יוצרו וקונו, ואז יבוש במעשיו ויראה שאין לו סיבה להתגאות, וכמאמר המשורר (הר"ש בן גבירול) חטאי לו ירחון בם שכני אוי ברחו ורחקו מן גבולי (הובא בחובת הלכות שער הכניעה פ"ו). ואנן מה נעני אבתריה שאין אנו יודעים חומר העון וכמה צריך להתבייש מכך.

ודא עקא כי עיר פרא אדם יולד, יצר לב האדם רע מנעוריו, ומפנק מנוער עבדו כשהוא מקבל כל מה שצריך ורוצה, כשאך בוכה ממהרים למלאות את מבוקשו, עד שנדמה לו שכל העולם כולו כדאי הוא לו.

על כן קרא שמו אדם כי מן האדמה לוקח (ב"ר י, ד), דבהיותו והוא מובחר הבריאה עלול לבא לידי התנשאות, לפיכך מזכירים לו שישודו מעפר משול לחרס הנשבר (תפלת מוסף לימים הנוראים), ואפילו לא חטא מימיו כמה יתנאה חרס מהרסי האדמה, אף אם יציירו עליו ציורים יפים בגוונים שונים, עדיין נשאר חרס, ואינו במעלת זהב וכסף אבנים טובים ומרגליות.

על כך מבקשים (תפלת אלקי נצור) ונפשי כעפר לכל תהיה, היינו שלא אשכח לרגע שאני גולם מן האדמה. וזו היתה מדרגת אברהם אבינו ע"ה שאמר (בראשית יח כו; חולין פט.) ואנכי עפר ואפר.

וביתר שאת, דידוע שיש ארבע יסודות אש רוח מים עפר (רמב"ם יסודי התורה ד א), ובאש רוח ומים [הנמצאים בעולם הזה] יש אפשרות להשתנות, והאש מייבש את המים והמים מכבים את האש, לא כן עפר שכל מה שעושים עמו נשאר עפר. כך חייב אדם לדעת ולזכור דאחרי כל המעלות אשר יעלה בכל זאת רוב בניינו מן העפר (רמב"ם שם ד) שאינה מקבלת שינוי, ואיך יכול להחזיק עצמו כישות מכובדת.

*

אמנם גדול כח הצדיקים להפך את החומר לרוחני, לעשות מהגוף נשמה, ככתוב בספר הקדוש אורח לצדיק (פרשת תזריע) בשם אביו הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע, שאמר כמה פעמים הלואי שיהיה לבני אדם נשמה טהורה מזדככת כמו הגוף שלי. וזה בכח התורה הקדושה, שעל ידה מהפך אדם עצמו לחיות כולו קדוש כמלאכי עליון. שה' בעוזרו לבטל חלקי רוח מים עפר שבו, ונשאר בתוקף חלק האש, על ידי התורה הקדושה אשר (דברים לג, ב) מימינו אש דת למו.

ויש לרמוז כן בדבר הכתוב (איוב יד, יט) אבנים שחקו מים, ואין מים אלא תורה (ב"ק יז), שבכוחם לשחק ולבטל את האבנים וחרסי האדמה שמהם בנין גוף האדם.

כי הנה יוצר האדם ברא אותו בחכמה באופן שיצטרך לאכול ולשתות, עקב החום הטבעי שבתוך גופו שמחמם ושורף, ובכל נשימה ונשימה מוציא ומאבד מהבל החום, אשר על כן זקוק הוא למלאות את החסרון על ידי אכילה ושתיה. ובטובו הגדול ית"ש נתן לאדם האפשרות שאם בשעת אכילתו יש לו מחשבות קדושות, ומכוין כדת בכוונות האכילה, אז לא נתוסף לו גשמיזם מזה, אדרבה הוא מוסיף רוחניות בכח האכילה, כידוע מהארז"ל (לקוטי תורה פרשת עקב) בפירוש הכתוב (דברים ח, ג) כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, שחיות הנשמה מרוחניות המאכל (הובא במג"א ו ד).

זה מחסד ה' שברא את האדם באופן שהוא מסוגל להתעלות למדרגה זו שיתהפך כולו לרוחני. ולולי שחטא אדם הראשון ואכל מעץ הדעת לא היתה מיתה בעולם, רק שחלק הגופני היה מתבטל ומסתלק ממנו [בהגיע הזמן של התפרדות היסודות] (עין רמב"ן בראשית ב, יז).

זה הענין כמה שמצינו בכמה דברים שנחשב כאילו עשה את עצמו. אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאלו עשיתם עצמכם (ויק"ד לה, ז), כל העושה תורה לאמיתה וכו' מעלין עליו כאלו הוא עשה וברא את עצמו (תנחומא תבוא א). והוא פלאי דאיך שייך שהאדם יעשה את עצמו, וגם מאי מעליותא איכא בכך יותר מלהיות מעשה ידי יוצר האדם ית"ש. אלא שהאדם נברא עפר מן האדמה, וכשהוא לומד תורה לשמה ה' בעוזרו שהגוף העפרורי מסתלק ממנו, ובמקומו מקבל גוף חדש כמו מלאך, והרי זה כאילו עושה ובורא עצמו מחדש.

על פי זה יובן מה שמצינו (ב"מ פה.) דרבי זירא ישב מאה תעניתים דלא נשלוט ביה נורא דגיהנם, כל תלתין יומי הוה בדיק נפשיה שגור תנורא סליק ויחיב בגויה ולא הוה שלטא ביה נורא. ולכאורה איך זה במציאות שלא נשרף גופו באש, אלא שנזדכך וקיבל גוף מסוג אחר שכולו רוחני, ואין האש שולטת בו.

ואיתא במדרש פנחס (אות יח) שאמר אני יודע שריבוי אכילה הוא רק יצר הרע, וזו שקר שיותר שיאכל יחיה יותר, והראיה ר' ליב בן שרה ור' יום טוב שחי ע"ב או ע"ד עכ"ל. וזק"ק מגארליץ זי"ע כשחזר מנסיעתו אל הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע, העיד ואמר עתה נוכחתי לראות שבן אדם יכול לחיות בלי אכילה.

זוה בבחינת (שמות יט, ג) ומשה עלה אל האלקים,^(*) שגופו הגשמי נכלה (ראה יומא ד: ויקרא אל משה וכו' למרק אכילה ושתיה שבמעיו לשומו כמלאכי השרת), ומשלא היה בו שום כח גופני היה יכול לעלות.

זכיה מעלת צדיקי אמת, למראית העין נראה כאילו הוא עומד כאן עם הגוף שלו, אבל זכי הראות רואים אותו למעלה, וכמו שהתבטא פעם זקה"ק מצאנו זי"ע על הרה"ק מוהרי"א מזידיטשוב זי"ע: הלא הוא יושב בשמים.

*

הנה כי כן מי שעלה ונתעלה למדרגה זאת יש מקום שיחזיק עצמו למשהו, אבל בן אדם קרוץ מחומר איך ובמה יתגאה. הגאון שלנו אינה אלא שגעון ורעות רוח. ואין בדורנו מעלת מדרגת הענוה כמו שהיו צדיקים קדושי עליון, שכל מלאכי מעלה יראו מהם, ובכל זאת היתה דעתם שפלה עליהם, ואילו אנחנו חייבים רק לדעת ולהכיר בערך עצמינו האמיתי.

זה שאמר הכתוב (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ולכאורה שפת יתר הוא דבוראי אין לך אדם אלא על האדמה. אלא דבאמת יש מציאות כזאת שאדם אינו על פני האדמה, דהיינו שנתעלה להיות מדורו בשמים. [וכוונת הכתוב זוה להטעים שבה מעלת הענוה לפי רוב הגדולה של משה איש האלקים, דבמקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו במדרגה גדולה ביותר, מה שאינה בכל האדם אשר על פני האדמה שאצלם אין כל כך רבותא כשאוהזים בענוה, אבל משה עלה אל האלקים ובכל זאת היה עניו מאד].

על כן נרמז בפרשתינו ענותנותו של משה באל"ף זעירא דויקרא (עיין בעל הטורים), אלף מלשון (איוב לג, לג) ואאלףך חכמה, וכן מלשון שר האלף, והיינו תורה וגדולה, כדמצינו (נטיין נט). מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחר, ובכל זאת החזיק עצמו כזעירא דמן חברייהא.

וללמדנו דעיקר הרבותא של ענוה היא במי שזכה לתורה וגדולה, ולבו מלא חכמה, שעוסק בתורה יומם ולילה ובשמים מרוצים מעבודתו, ובכל זאת אומר ונחנו מה. והאיש משה דייקא ברוב גדלו הוא זה שנתעמר בתואר עניו מאוד, ואשר על כן זכה שנאמר בו ויקרא לשון חיבה, וידבר ה' אליו. (עיין גועס אלימלך פרשת לך ד"ה וילך אברם, וריש פרשת בהר, בפירוש משה קבל תורה מסיני).

*

לעומת זה נאמר (משלי כט, כג) גאות אדם תשפילנו, כשהוא בדרגת אדם עפר מן האדמה, ובכל זאת הוא מתגאה, הרי זה סימן לשפלות (ראה קידושין מט: סימן לגסות עניות דתורה). כי עפר אתה ואל עפר תשוב, הגרוע והפחות שבארבע יסודות, ועוד הוספת בעצמך לגשם את החומר עד לדרגת עפר רמה ותולעה, ועודך מתגאה ומחזיק עצמך ליש.

^(*) ועל אותו זמן נאמר (שמות לד, כח) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, ובמדרש (שמו"ר מז ה) וכי אפשר לו לאדם להיות מ' יום בלא מאכל ובלא משתה וכו', המשל אומר אזלת לקרתא הלך בנימוסיה וכו' (ועיין ב"מ פו ב: לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם). וביאר בשו"ת שבות יעקב (א צא) דהכי קאמר המדרש וכי אפשר לילוד אשה להיות בלא אכילה ושתיה, אלא צריך לומר דמשה באמת נעשה במדרגת מלאך ממש, ונקרא איש האלקים כדכתיב (דברים לג א), ואם כן קשה למה אכל למטה, על זה שפיר מתרץ המדרש דלכך אכל למטה משום אזלת לקרתא אזל בנימוסו.

איך ובמה יתגאו אנשים פשוטים המלוכלכים בכל מיני עבירות, ואין בהם אף נקודה של אמת. דאפילו אם לומר משהו, וכי זה מה שבאמת ראוי להקרא לימוד. משל למה הדבר דומה לתינוק הבא מבית רבו אחרי שהתחיל ללמוד צורות האותיות, וכששואלים אותו אם יודע ללמוד הוא עונה מיד ללא היסוס כן אני יודע. כך אדם בא בשנים שאומר שלמד ועשה מצוות, כשהאמת לאמיתו שאף פעם בחייו לא עשה שום מצוה כדבעי.

והמתבקש ממנו שלפחות יהא מכיר בערכו, ולא ירמה את עצמו ואחרים לומר שהוא משהו. וזק"ק מצאנו זי"ע אמר פעם לאחד: אתה אינך כלום ואינך מחויב עצמך לכלום, מכל מקום גם זה חשוב בשמים כמו שנאמר (תהלים כב, כה) כי לא בזה ולא שקץ ענות עני. דהעני שמכיר בעניו גם כן אין הקב"ה בו לענותותו (וע"ע בשם הרבי מלובלין בישמח משה וישלח ד"ה קטונתי, ובאור לשמים צו ד"ה וכל מנחה בלולה).

על זה נאמר (תפלת נשמת) צעקת הדל תקשיב ותושיע, רצ"ל שצועק שהוא דל.

*

כזאת היה מצב בני ישראל בארץ מצרים, לעומת פרעה שנתגאה [ואמר (שמות ה, ב) מי ה' אשר אשמע בקולו (ראה במדב"ר יג, ג)] והיה עושה עצמו אלוה (רש"י שמות ז, טו), נאנחו בני א-ל חי הקדושים בלב נשבר ונדכה, בראותם עצמם ערום ועריה מן המצוות ולרש אין כל, רק בקשו רחמים ותחנונים מאלקי אבותם, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו (שמות ב, כג), סתם זעקה אל ה' בצר להם, לא תלו בזכות מעשיהם הטובים ולא עמדו לבקש בשכר איזה מעשה טוב שעשו, כי הכירו בשפלותם שאין להם שום זכות, רק תלו עיניהם שירחם עליהם החנון ורחום. ובכן ותעל שועתם אל האלקים.

מכאן אתה למד יסוד גדול בעבודת התפלה, וכמו שנהגו הרבה לומר קודם התפלה מי אנכי שאזכה להתפלל לפני הקדוש ברוך הוא שהוא א-ל גדול ונורא ואנכי איש חוטא וכו' ואיני כדאי וראוי להזכיר שמו הגדול הגבור והנורא וכו', אלא מפני רחמיו וחסדיו הגדולים שהוא מרחם על בריותיו וכו'. ממאתי את פי בדבורים אסורים ובמאכלות אסורות, ואיך אני רשאי להזכיר את שמו הגדול והקדוש.

וזו אחד הענינים כמה שהצדיקים התפללו בשעה מאוחרת, כי קמו בבוקר ברוח שפלה ולב נשבר, והתכוננו בעצמם וכי איך אגע בתפילין שקדושתם רמה ונשגבה ואני כל כך הרביתי לחטוא, ותפילין צריכין גוף נקי מעבירות (ראה מאירי ברכות יד: שם שבת מט:), וכתב בש"מ רבא (סוף הל' תפילין להרא"ש) שעם הארץ אסור להניח תפילין, ובכל פעם שרצו לעמוד ולהתפלל חזרו בהם מתוך מחשבה שאינם רשאים, עד שנתאחרה השעה ובאין ברירה היו מוכרחים כבר לעמוד בתפלה. כידוע מהרה"ק ר' מרדכי מנאדבורנא זי"ע שהיה רגיל להתפלל בשעות אחר הצהרים.

אף ישראל קדושים בארץ מצרים בשפלותם לא עמדה להם רוחם לעמוד בתפלה, רק ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, אנחה בעלמא ולא עמידה בתפלה, כי נתביישו להתפלל לה' בעוד שהם מלא עבירות ושקועים בתאוות. וה' שמע ברוב רחמיו כי לא בזה ולא שקץ ענות עני, בראותו שרוצים לבקש אלא שבושים לפתוח פה, כדוגמת בן שגלה מעל שולחן אביו, אז ותעל שועתם מן העבודה כי ריחם עליהם כשראה את לבבם הנשבר והנדכה.

ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים (שמות ג, ז-ח), מלשון עניויות ושפלות, ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו רצ"ל הגם שאינם אלא זועקים ונאנחים מפני נוגשיהם ומעניהם, ואין זו זעקה ושועה של תפלה, אף על פי כן שמעתי, כי ידעתי את מכאוביו שלכם כואב על שאינם ראויים לעמוד בתפלה, והם

מתביישים לצעוק אלי, על כן וארד להצילו מיד מצרים. וכן הוא אומר (שמות ד, לא) וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את ענים, היינו העניויות שלהם שמחזיקים עצמם כעניים וריקים, כי לא בזה ולא שקץ ענות עני ובשוועו אליו שמע.

*

זה מה שיש בין חמץ למצה. לחם חמץ מתנשא ועולה על ידי השאור (החינוך ק"ז), ואילו במצה הקמח שהושם בו כפיזור מתגבש ומתרדרד כשהוא מתקטן והולך. לכן הרשעים ברוב גאותם נדמו לשאור שבעיסה, על שם שמתנפח ברוב יהירותו ורואה עצמו כבעל צדקה וחכם גדול שיודע הכל. ולא באלה חלק יעקב בני א-ל חי הקדושים, שהם ממעטים עצמם תמיד.

על שם כך המצה נקראת לחם עוני. ולהורות נתן על הסיבה אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, דהן אמת שהיינו בלי מצוות ומעשים, אבל לפחות לא היינו מתגאים. והיא העולה לרצון לפני ה', ולכן בחר בהם וירד להצילם.

*

באופן זה צריך להיות הנישה לכל דבר מצוה, בהאי פחדא שלא יהא בגדר (תהלים ג, טו) ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי (ועיין רמב"ם תשובה ז' ז).

ויפורש במאמר המגיד (הגדה של פסח) חכם מה הוא אומר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם וכו'. והתמיהה מפורסמת דבמה עדיף לשון שאלתו מן שאלת הרשע, שבו נאמר להקחות את שיניו לפי שהוציא את עצמו מן הכלל באומרו מה העבודה הזאת לכם, והלא אף החכם אומר מה העדות וכו' אתכם.

אלא דידוע מספרים הקדושים (תיקוני זוהר ק"ב ב) חכמה אותיות כח מה, והיינו ענוה וביטול בבחינת (שמות טו, ז) ונחננו מה, וזה חכם מה הוא אומר. לכן ברוב שפלותו חושב שאין הוא ראוי להיות מכלל המצווים ועושים לעשות את הפסח.

והוא על פי מה שראיתי (שו"ת תפארת צבי כו יג) טעם למנהג חסידים לטבול כל יום במקוה טהרה, שעניינו להטהר מטומאת הנפש כטבילת גרים ובעלי תשובה, וכעין דקיימא לן (יור"ד רסח יב) במומר ששב דצריך טבילה. בקומו בבוקר מתחיל לפשפש במעשיו, איך שיש בו גסות הרוח שכאילו עובד עבודה זרה (סוטה ד:), וכמה פעמים שנכשל בעון ביטול תורה וכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודה זרה (רש"י דברים יא, טז), ומקבל עליו מכאן והלאה חושבנא. ומתוך כך רואה את עצמו כמומר שחוזר בתשובה, ויורד לטבול.

כמו כן מתבונן החכם בענותנותו שדינו כבן נכר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים (ובחסים כ"ז), מכיון שכל כך זמן ביטל מהתורה, ואינו רשאי לאכול את הפסח. וכעין מה שדן זק"ק בדרך פקודיך (הקדמה ו אות יז-יט) אחרי שכתב כי זעירין אינן הכשרים לעדות גם מדבריהם, אם כן היודע בעצמו שיש בידו עונות הפוסלים אותו וכעת מזמינים אותו להעיד באם לא יגיד ונשא עונו וכו', הנה העני הזה מה יעשה, אם לא יעיד הנה קם ליה באם לא יגיד וכו', ובאם יעיד הנה יוציא ממון בעדותו שלא כתורה וכו', ונראה דהירא את דבר ה' בודאי מחוייב לחשוך את עצמו מלהעיד בענין כזה בכל מה דאפשר וכו' עיי"ש. אף הוא שיודע בעצמו שחטא אינו יודע מה יעשה, איך יאכל את הפסח.

על זה כוונתו באומרו מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם, אתם שלמדתם יומם ולילה ללא רגע של בטלה הנכם מותרים לעשות הפסח, לא כן אני שבטלתי מזמני לריק, ודאי שאני מאמין בה' ותורתו, אלא שאני רחוק מאוד מלומר שאני עובד אותו ושומר מצותיו כדבעי למהוי.

ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. ויבואר בעניינו, דהנה מדרך הצדיקים שלפני עשיית כל מצוה לבם בוער ברשפי אש שלהבתי-ה כרוכ השתוקקות, במשך כל החורף עושים הכנה לחג הפסח ומצוותיה, כמו שבצאנו היו מזמרים אחד מי יודע כבר בראש השנה. ואולם לאחר קיום המצוה רוחם נשברה בהתבוננות על אופן עשייתה, הלא אכלתי את הפסח לשם תאוה כוללל וסובא, מי יודע אם יצאתי ידי חובה באכילת פסח מצה ומרור.

מתוך כך חוזר לעשות את המצוה, ואוכל עוד כזית מצה, בתקוה שעתה חפץ ה' בידו יצלה. אבל לאחר אכילת אפיקומן שוב אין בידו לאכול, ולבו עליו דוי בחושבו מי יתן והייתי יכול שוב לקיים את המצוה, ולאכול עוד פעם כזית מצה. ואז מעלה עליו הכתוב כאילו כל הלילה היה יושב ומקיים המצוה. לא כן הרשעים שברמות רוחם הושבים שיצאו ידי חובה בהכשר ויתרון.

נמצא שממצוה זו דאין מפטירין אחר הפסח יש ללמוד גדול החשיבות של לב נשבר ונדכה, שמחשבתו עולה לרצון כאילו קיים ועשה את המצוה הרבה פעמים.

דבר זה אומרים לבן החכם לחזק את רוחו, הגם שלפי דעתך אינך ראוי לקיים התורה והמצוות, הרי עצם הדבר שיש לך לב נשבר זה חשוב מאוד בשמים, אשר לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוה. אם כי נדמה לך שאתה רחוק מה' הרי מתוך מחשבה זו ה' נראה לך, דאשכון את דכא ושפל רוח כתיב (ישעיה נז, טו; סוטה ה.).

על פי האמור יש לומר במעם יום טוב שני של גלויות. דידוע מספרים הקדושים (של"ה פרשת לך, דברי אמת פרשת שלח, אנרא דכלה ריש פרשת וישב) ארץ כנען מלשון הכנעה. ואכן נראה בעליל ששם בארץ הקדושה לא נתרבו כל כך מנהיגי עדה, ראשי ישיבות ורביים ממושיכים, לפי שכל מי שבא לשם מיד נופל עליו הכנעה וענוה. לעומת זה בחוץ לארץ מתגברת מדת הגאווה, ויש שם רבים האומרים אני אמלוך. אשר על כן אמרו (כתובות קי): שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, מכיון שכל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודה זרה.

ומתוך שחסו חכמינו הקדושים על בני חו"ל ציוו עליהם לחזור ולעשות יום טוב שני, ולהורות נתן בלבנו שמעשיו לא עלו כהוגן והוא צריך לחזור ולעשות סדר שני. ובגמר הסדר דליל שני עומד וסופר ספירת העומר, בצפייה והשתוקקות לחג השבועות, אולי עד אז יכנע לבבו הערל. בכך אולי ישבר רוח הגאווה שלו, בהתבוננו לראות שאין מעשיו רצויים לפני המקום כפי מה שחשב בעצמו, שהרי עליו לחזור ולעשות יום טוב שני.

*

על פי האמור מובן דיצר הרע שדומה לשאור, שמתנשא ועולה, הוא היצר של גאווה להגביה לב האדם, לדמות בעצמו שהוא יותר טוב ממה שהוא באמת. וכן כמין חטה הוא דומה... [חסר כאן].

מאיך יש יצר הרע מתוק לאדם כדבש, זה יצר של תאוות רעות. וזה גם כן יצר הרע דומה לזבוב, כמו הזבוב נמצא בכל מקום שיש לכלוך וצואה, כך הוא נמצא בכל מקום שיש תאוות מאוסות, באומרו שאין זה לפי כוחו ויכלתו להתגבר על תאות לבו.

דוקא או הוא כן אוהו במדת הענוה. כמאמר צדיקים על פסוק (תהלים יג) כי הלל רשע על תאות נפשו, דלצורך תאוות נפשו נעשה ענוותן כהלל, ואינו מתבייש במעשים מגונים ושפלים (עיין רב יב"י חידושי תהלים שם, ובייטב לב ריש פרשת נח ופרשת במדבר [שאו את ראש אופן ד] בשם הרבי ר' זושא ז"ע). בעוד שבחוי' מתלבש באיצמלא דרבנן לומר צדיק אני, הרי שבתוך ביתו מתנהג כאחד הריקים, באומרו שהנהגות אלו ואלו לא נאמרו אלא לחסידים ואנשי מעשה, ולא לפשוטי עם כמוני. [נמצא דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, דתרווייהו בחדא מחתא נינהו, מצד אחד גובר בו יצר הרע אשר כמין חטה הוא דומה ביוהרא והרמת ראש, ומצד שני יש בו יצר הרע שדומה לזובב ובשעה שרוח התאוה עוברת עליו הוא כופף ראשו].

*

בעוה"ר מה נאמר ומה נדבר, מתקרב ובא חג הפסח ואנה אני בא. באמת קודם חג הפסח צריך לעשות תשובה בבכי תמרורים יותר מראש השנה ויום כפור, כיון שהוא זכר למקדש, ויש לו לאדם להתבונן בשפלותו שאינו ראוי לבא אל הקודש ולעשות את הפסח.

לבן אנו קוראים אותו חג הפסח, ולא חג המצות ככתוב בתורה, כדי לעורר לבבנו על ענין קרבן הפסח אשר (שמות יב, מג) זאת חוקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו. איך נוכל לומר חסל סדור פסח כהלכתו, האם אכן אצלי זה ככל חוקת הפסח.

ועל זה שואלין ודורשין בהלכות הפסח דייקא, שלבנו לו יבין ושכ לקראת אכילת אפיקומן שהוא זכר לפסח. וצריך לשמור מחשבותיו שלא יעבור עליו שום מחשבה זרה, כי במחשבה פסולה אחת [של פניות וגאווה] יכול להיות כעובד עבודה זרה. על זה היא עיקר ההכנה, לא בטהרה ונקיון של פינות הבית, ובקניית מלבושים חדשים, אלא בטהרת הנפש בתשובה שלימה בקבלת עול תורה. כולי האי ואולי יעזרהו השי"ת אשר לב נשבר ונדכה לא יבוה, שיהא מותר לאכול מצה מרור ואפיקומן.

מכאן תצא תורה לכל מי שחם על נפשו שלא לבטל זמנו בהבל הבלים, בימים קדושים ומאירים הללו ילמוד תורה יומם ולילה, כדי שלא יהא בגדר מי שסר מן התורה שכאילו הולך ועובד עבודה זרה.

*

ויתכן לרמוז עוד באל"ף זעירא, דתורה כרוכה ומונחת בקרן זוית וכל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד, ולא דוקא בעל כשרונות כדוגמת הגאון ר' יאשע [מראגמשוב] וצ"ל שמסוגל לדעת כל התורה כולה. בשמים נחשב אפילו לימודו של תינוק בן שלש שלומד א"ב, וכמו שנוהגים להתחיל פסוק זה בלימוד הקטנים (תנחומא צו יד), ולכן אף מי שאינו בעל כשרונות ואינו מסוגל ללמוד ולדעת הרבה, אל יתייאש, כי המעט שלומד חשוב ומרוצה לפני המקום, וה' יפתח את ראשו בבחינת ואאלפך חכמה.

על זאת אנו משבחים ואומרים (הגדה של פסח) ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל כנגד ארבעה בנים דברה תורה וכו', ובכללם אתה מוצא אף תם ושאינו יודע לשאול, דברוב יגיעה הם עוד יצליחו יותר מבעלי הכשרונות.

ויש דעות בפוסקים דעם הארץ שלא למד יאמר גמרא בלי הבנה, ולעתיד לבא ילמדו אותו כל התורה שאמר בפיו ולא השיגה מקוצר דעתו (ראה שו"ע הרב תלמוד תורה ב יג). זה שנאמר ויקרא אל משה באלף זעירא, דאף

הקטן שבחכמים, ומי שהוא בבחינת אל"ף זעירא שאינו מסוגל להבין, יעזרהו ה' ואאלפך חכמה. כי לא בזה ולא שקץ ענות עני (תהלים כב, כה), אין עני אלא בדעת (גדרים מא), אף שאינו יודע את שיחו יש להשי"ת נחת רוח ממנו.

על זה נאמר אחר כך אדם כי יקריב וגו' מן הצאן ומן הבקר וגו', ואם קרבן של בהמה עולה לאשה ריח ניחוח לה, על אחת כמה וכמה שיש נחת רוח לפניו מן עם הארץ (ראה סוטה כב. לא קרא ולא שנה עליו הכתוב וכו' ורע בהמה) שלומד לשם שמים אף שאינו מבין.

יעזור השי"ת ויקבל התשובה של כל ישראל, ויושפע עליהם בכל מקום שהם ובכל מקומות מושבותיהם די בכל אתר ואתר בכלליות ובפרטיות ברוחניות ובגשמיות בני חיי ומוזני רויחי. ונוכה לעשות את הפסח כמזעור בשבת קודש הבעל"ט, שכידוע גם פסח הראשון שעשו במדבר היה בערב פסח שחל להיות בשבת (פמ"ג עשין רכד, שו"ת התם סופר אור"ח קמא), וניגאל גאולת עולם במהרה בימינו אמן.

תוכן הענינים:

- בגנות טומאת הגאווה, ועבודה גדולה להנצל ממנה. להתבייש במעשיו ולראות שאין לו במה להתגאות.
- התואר אדם על כי לוקח מן האדמה שיזכור דמעפר יסודו. וזה בקשת ונפשי כעפר לכל תהיה. ומדרגת אברהם שאמר ואנכי עפר ואפר. רוב בניינו מיסוד העפר שאינה מקבלת שינוי.
- צדיקים מהפכים הגוף לנשמה. בכח תורת אש מבטלים רמ"ע ונשאר יסוד האש. כשמכוין כוונת קדושות באכילתו ניזון מרוחניות המאכל ונעשה כולו רוחני.
- לולי חטא עץ הדעת לא היתה מיתה רק חלק הגופני היה מתבטל.
- זה ענין שנחשב לו כאילו עשה את עצמו.
- רבי זירא בדק עצמו שלא שלט בו אש, כי קיבל סוג גוף אחר. במדרש פנחס שאפשר לחיות בלי אכילה ושתיה.
- זה ענין משה עלה אל האלקים. זקה"ק מצאנו אמר על הרה"ק מוהרי"א מזידיטשוב שיושב בשמים.
- מי שאינו במדרגה זו אין לו במה להתגאות. בפירושו הכתוב והאיש משה עניו מאוד וגו'. וענין אל"ף זעירא שדוקא אצל הגדולים יש חשיבות במעלת העונה.
- מאמר הדברי חיים דמחמד ה' להחשיב גם העניויות של עני.
- בני ישראל במצרים הכירו בערכם ונתביישו להתפלל, לכן ריחם עליהם השי"ת ושמע אנחתם.
- זה יסוד עבודת התפלה להתבונן תחלה שאינו ראוי להתפלל. מטעם זה איחרו הצדיקים בתפלתם.
- חמץ מורה על גאווה והתנשאות. מצה לחם עוני שבזכות העונה נגאלו אף שהיו ערום ועריה מן המצוות.
- קודם כל מצוה צריך להתבונן שאינו ראוי לכך. בפירושו הפיסקא חכם מה הוא אומר וכו'. בענין מנהג טבילה במקוה כל בוקר לשם תשובה.
- לפני המצוה לבו בוער בהשתוקקות, וכל החורף עושה הכנה לפסח. אבל אחר כך מתבונן שלא עשה כדת וחוזר ואוכל כוית מצה, ואחר אפיקומן נחשב בשמים כאילו מקיים כל הזמן. זה ענין אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.
- טעם יו"ט שני של גליות לפי ששם אין מדת ההכנעה כבארץ ישראל. וזה ענין הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוהי. ומרמזים לו להתבונן שלא קיים המצוה כדת לעשות.
- כשזה נוגע לתאוות נפשו מחזיק עצמו כאדם פשוט. וזה ענין יצה"ר שדומה לשאור וגם לדבש, וכן כמין חטה וכמין זבוב.
- החיוב להתעורר בתשובה קודם חג הפסח. לכן נקרא חג הפסח ולא חג המצות. ועל זה שואלין ודורשין בהלכות הפסח. להזהר ביותר מביטול תורה בימים אלו.
- הרמזו באל"ף זעירא שהתורה ניתנה לכל, כשלומד לפי דעתו זה עולה לרצון. וזה שאומרים כנגד ארבעה בנים דברה תורה וכו'. ואף אם אינו מבין ילמדו אותו לעתיד כל מה שאמר בפיו.

לע"נ הרה"ח מוה"ר שלום אלי' בהר"ר שמואל יהודה ז"ל
נלב"ע ח' ניסן תשמ"ח – ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח ע"י בנו
הרה"ח מוה"ר שמואל יעקב פעלבערבוים הי"ו

גליון זה נדבת
הרבני החסיד מוה"ר יונתן בנימין פארקאש הי"ו
לרגל שמחת אירוסים נכדו הבה"ח המו"מ בתויר"ש כמר ישעי' ני"ו
בן לבנו הרה"ח מוה"ר יהושע זאב הי"ו
למו"ט ובשטומ"צ
*
ולע"נ אביו הרה"ח מוה"ר בנציון בהר"ד זאב יצחק ז"ל
נלב"ע ט' ניסן – ת.נ.צ.ב.ה.

גליון זה נדבת
הרה"ח מוה"ר צבי רייכמאן הי"ו
לרגל שמחת הולדת הנכדים
בן לבנו הרה"ח מוה"ר ישראל מרדכי הי"ו
בת לחתנו הרה"ח מוה"ר יצחק אהרן הערשאפט הי"ו
ובת לחתנו הרה"ח מוה"ר שמואל פרידמאן הי"ו
למו"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת
הרה"ח מוה"ר גדלי' האפמאן הי"ו
לרגל שמחת נישואי בנו הבה"ח המו"מ בתויר"ש כמר אלי' ני"ו
למו"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת
הרה"ח מוה"ר אהרן ישעי' הלוי שווארץ הי"ו
לרגל שמחת הולדת הבן שמואל צבי נ"י
ולרגל שמחת הכנס בנו שמעון נ"י לעול התורה והמצוות
למו"ט ובשטומ"צ

מכון להוצאת דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה
שעי"י איגוד חסידי צאנז
718.431.1055